

Forenzično računovodstvo i njegova uloga u otkrivanju računovodstvenih prijevара

Forensic accounting and his role in detecting accounting fraud

Nemanja Budimir

Agencija za knjigovodstvene poslove „BUDIMIR“

Stevana Prvovjenčanog bb, Banja Luka

e-mail: budimir.nemanja@yahoo.com

Sažetak: *Računovodstvena dokumentacija i računovodstveni izvještaji predstavljaju glavne svjedodžbe o imovinskom i finansijskom položaju, te o poslovnoj i novčanoj uspješnosti gospodarskog subjekta. Manipuliranje u računovodstvenom evidentiranju, podrazumijeva fiktivnu i nepravilnu obradu podataka, a sve to s ciljem da se prikrije prava slika o stanju sredstava, izvorima sredstava ili poslovnom rezultatu. Naime, suvremeni poslovni ambijent karakteriziraju nepravilnosti u poslovanju, neodgovarajuće računovodstvene tehnike i nepoštivanje zakonske i profesionalne računovodstvene regulative. Prilikom zlouporabe zakonskih propisa, stvara se slika njihovog poštivanja, pa se unutar propisa traže načini, kako bi se postigli željeni poslovni ciljevi. Ciljevi se postižu brojnim manipulacijama koje stvaraju drukčije vrijednosti sredstava, troškova i odlijeva novca. Upravo to je potaknulo razvoj forenzičnog računovodstva. Forenzično računovodstvo je posebna računovodstvena praksa koja proizilazi iz stvarnoga ili predviđenoga spora ili sporova. U nadležnosti forenzičnoga računovođe je detaljno ispitivanje sumnjivih transakcija u poslovnom entitetu i prikupljanje dokaza koji potvrđuju ili osporavaju indicije o prijevarama. U ovom radu predstavljeni su ciljevi i područja djelovanja forenzičnoga računovodstva, s posebnim osvrtom na aktivnosti forenzičkih računovođa u prepoznavanju rizičnih situacija i otkrivanju prijevarama u finansijskim izvješćima.*

Ključne riječi: *forenzično računovodstvo, finansijska izvješća, prijevare, crvene zastavice, detekcija prijevarama*

Summary: *Accounting documents and accounting reports are the main evidence of the property and financial position, as well as the business and monetary success of the enterprise, Manipulating in the accounting treatment, involves fictitious or incorrect processing of data in order to disguise the true picture of the source of funds, resources of business results. Nevertheless, the current business environment is characterized by the irregularities, inadequate accounting techniques and non compliance with legal and professional accounting regulations. When the abuse of legal regulations, in which seemingly create an image of respect for rules, in fact, within the regulations seek ways to achieve the desired business goals. The objective is achieved with a number of manipulations that produce different values of assets, expenses and payments. That is exactly what prompted the development of forensic accounting. Forensic accounting is the different accounting practices which arising from actual or anticipated disputes or litigation. The competence of the forensic account is a detailed investigation of suspicious transactions in the entity, as well as a collect the proofs which confirm or contest the indications of fraud. This paper presents the objectives and area of forensic accounting, with special emphasis on the activities of forensic accountants in identifying high risk situations and detecting frauds in financial statements.*

Key words: *forensic accounting, financial statements, frauds, red flags, detecting frauds*

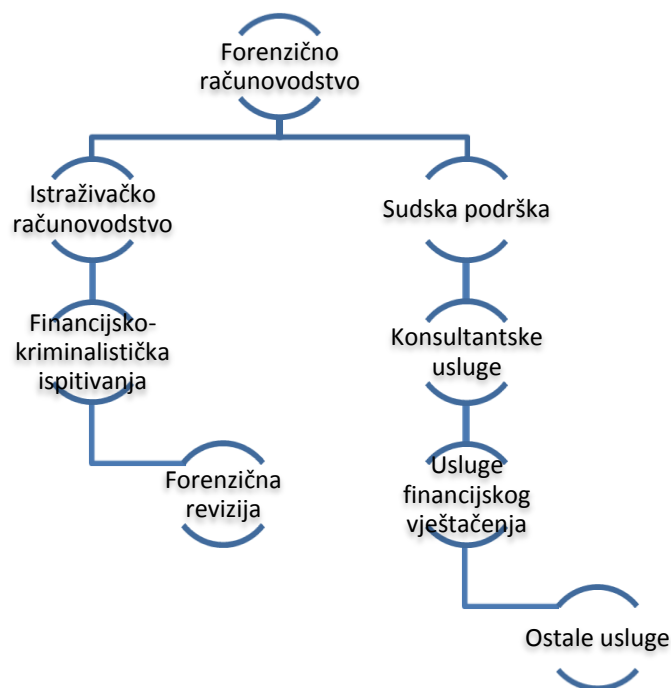
1. Uvod

Prvi put se forenzično računovodstvo spominje 1824. godine u Škotskoj, Glasgowu, a njegova primjena u praksi posljednjih godina je sveprisutnija. Preteča forenzičnog istraživačkog računovodstva javili su se u Španjolskoj u XIX stoljeću, u djelu Pedra Antonia Alarcona, koji je opisao pripovijetku o tikvama i rajčicama (Crumbley et.al, 2007., 287). Početci forenzičnoga računovodstva vezani su za postupak Meyer protiv Steftona iz 1817. godine, a sudilo se za uzrokovanje bankrota. Pojam „*Forensic Accounting*“ prvi put je upotrijebio Maurice E. Peloubet, 1946. godine, u svom članku „*Forensic Accounting: Its Place in Today's Economy*“. On je izjavio da su tijekom rata i javno, i industrijsko računovodstvo, bili i ostali u funkciji forenzičnog računovodstva, naglašavajući da je forenzično računovodstvo primjenjivano samo u sudnici, te da pripremljena financijska izvješća nisu imala karakteristike forenzičnoga računovodstva. Prva knjiga o forenzičnom računovodstvu objavljena je 1982. godine, a napisala ju je Francis C. Dykeman. U

Sjedinjenim Američkim Državama postoje mnogobrojne organizacije koje podržavaju uporabu forenzičnoga računovodstva i propisuju stroge standarde koji su vezani uz ovu oblast. Neke od tih organizacija su: *Association of Certified fraud Specialists, American College of Forensic Examiners, American Institute of Certified Public Accountants*, itd. (Budimir, 2013., 2-3).

Naime, tradicionalno forenzično računovodstvo usmjereno je više na otkrivanje prekršaja u primjeni računovodstvenih i zakonskih propisa u sudskim postupcima. Međutim, u novije vrijeme dolazi do razvoja takozvanog komercijalnoga forenzičnoga računovodstva. Njegove primarne uloge su otkrivanje prijevара, sprječavanje prijevара, pronalaženje dokaza o nastaloj prijevаri kao i procjena stvarnog stanja i rezultata poduzeća o kom se izvještava sa stanovišta zanimanja menadžmenta, potencijalnoga partnera ili investitora koji su naručioc i korisnici izvješća forenzičnoga računovođe. Dakle, komercijalno forenzično računovodstvo može biti neformalna djelatnost u slučajevima kad njegovi rezultati služe isključivo naručiocu istrage i uglavnom nisu dostupni javnosti niti su javni dokumenti, kao što je to na primjer slučaj s revizorskim izvješćima ili izvješćima sudskog vještaka koji se primjenjuje na sudu. Ta vrsta istrage temelji se na stručnosti i ugledu forenzičnoga računovođe. U pojedinim zemljama za obavljanje ovog tipa računovodstva ne postoje nikakva posebna ovlaštenja. S druge strane, u razvijenim zemljama postoje ovlašteni forenzični računovođe. Obzirom da su poslovni ljudi i svi ostali korisnici financijskih izvješća u današnje vrijeme, poučeni lošim iskustvima, sve oprezniji, forenzično računovodstvo postaje najbrže rastuće područje računovodstva. Obzirom da se složenost prijevара i većina njihovih otkrivanja stalno povećava, neophodno je razvijati odgovarajuće metode i mehanizme za njihovo sprječavanje. Osnovni elementi forenzičnog računovodstva prikazani su na slici koja slijedi.

Slika 1. Osnovni elementi forenzičnog računovodstva

Izvor: Autor

2. Definicija forenzičnoga računovodstva

Jako je teško utvrditi kad se prvi put upotrijebio izraz forenzično računovodstvo. Naime, u poslovnom svijetu sve se više javlja novi vid računovodstva, a to je forenzično računovodstvo. Najčešći razlozi za razvoj forenzičnoga računovodstva su nedostaci specijaliziranih znanja i iskustava koji su neophodni u forenzičnom ispitivanju (Budimir, 2013., 7).

Forenzični računovođe za rješavanje i otkrivanje financijskih i računovodstvenih problema u poslovanju društva, koji su nastali kao posljedica neprofesionalizma i neetičnosti, primjenjuju računovodstvo, reviziju, istražna razmišljanja i vještine (Koletnik i Kolar, 2008., 120).

Forenzični računovođa, angažiran je u forenzičnom računovodstvu i on na profesionalan način utvrđuje stvarno stanje gospodarskog subjekta. Forenzično računovodstvo predstavlja posebnu vrstu financijskog znanja čiji je cilj otkriti i spriječiti prijevaru, ali i druga kaznena djela (Koletnik i Kolar, 2008., 121). Forenzični računovođe, tijekom redovnog rada moraju dokazati cjelovitost svoga rada.

Koncept forenzičnog računovodstva je vrlo kompleksan i temeljan i samim tim računovođe u svom profesionalnom i neovisnom prosuđivanju, formiraju prezentaciju na jako visokoj razini pouzdanosti i to u takvoj mjeri da bi se ona mogla primjenjivati kao dokaz u zakonski vođenom postupku i sudskom postupku. Na osnovu ovoga, može se donijeti zaključak da forenzično računovodstvo predstavlja računovodstvo koje je prikladno za javne preglede jer podrazumijeva visok stupanj osiguranja.

Prva odrednica forenzičnog računovodstva jest analiza, koja razrađuje i objašnjava uzrok i posljedice određene pojave, uključujući i otkrivanje prijevare i njenih posljedica. Promatrajući forenzično računovodstvo kao primarnu metodologiju moguće je navesti objektivnu verifikaciju. Upravo ova grana računovodstva orijentirana je na dokaze o ekonomskim transakcijama i na izvještavanje, kao sastavni dio računovodstvenog sustava i zakonske mreže koja podržava ovakav tip dokaza, kao prihvatljive u funkciji utemeljenja računovodstvenog evidentiranja. Također je potrebno naglasiti da su na razvoj forenzičnog računovodstva najviše utjecala empirijska znanja dobivena poslovnim praksom, a u manjoj mjeri teorijska znanja.

S druge strane kada se govori o forenzici, ona predstavlja „dubinsko“ istraživanje događaja, koji dovode do pojave sumnje da se nešto pogrešno radi ili da je prijevare moguća. U forenzičnom računovodstvu podrazumijeva se primjena znanja iz različitih disciplina, kao što su: revizija, ekonomija, računovodstvo, statistika i istraživačke vještine. Također, poznato je da su forenzični računovođe osposobljeni promatrati „iza brojeva“ i samim tim se sučeljavaju s realnom situacijom u poslovanju (Budimir, 2013., 7-8).

3. Ciljevi i zadatci forenzičnoga računovodstva

Forenzično računovodstvo podrazumijeva obavljanje širokog kruga poslova. Ovi računovođe pružaju usluge u parničnim postupcima u vezi različitih situacija uključujući i poslovne nabave, vrednovanje imovine u brakorazvodnim parnicama, ali i odštetnim zahtjevima, izgubljenih dobiti uslijed pronevjere i drugih nezakonitih radnji, porezne utaje i tehniku pranja novca (Gray, 2008., 116). Kao što je već naglašeno forenzični računovođe često su angažirani u bračnom i obiteljskom pravu, a sve s ciljem analiziranja životnog stila, a u svrhu vrednovanja tužbenih zahtjeva supružnika u brakorazvodnim parnicama i određivanju ravnomjerne raspodjele prihoda supružnika radi obračuna odgovarajuće alimentacije. Također, angažiranje forenzičnih računovođa u vezi krivičnih pitanja nastaje kao posljedica

kriminalnih radnji u financijskim izvješćima. Izraz forenzično računovodstvo uglavnom se pogrešno upotrebljava kako bi opisao primjenu računovodstvenih, revizorskih i financijskih vještina u otkrivanju kriminalnih radnji, a ovaj pojam podrazumijeva mnogo širi kontekst (<http://www.forensicaccounting.com/one.htm>).

Iz prethodno navedenog, može se zaključiti da je za forenzično računovodstvo karakteristična istražiteljska funkcija i da ono, kao takvo, predstavlja zanimanje u kojem su zastupljeni: računovodstvo, pravo i informacijska tehnologija, kao integrativni dijelovi. U slučajevima kada su rukovoditelji poslovnog subjekta zabrinuti zbog odstupanja u financijskim izvješćima i zbog financijskih pronevjera, u tim slučajevima, njima su neophodne mnogo kompleksnije usluge od onih koje nude računovođe, odnosno u tim slučajevima njima su potrebne forenzični računovođe. Primarni cilj forenzičnoga računovodstva jeste verifikacija financijskih događaja. Upravo to je razlog zašto se forenzični računovođe vrlo često pozivaju na sudove kao svjedoci, eksperti na sudovima, kako na strani tužitelja, tako i na strani obrane. Iz ovoga se može zaključiti da forenzičari mogu raditi na slučajevima građanske i krivične parnice.

Postoji nekoliko događaja koji su doveli do porasta broja forenzičara i potrebe za forenzičnim računovodstvom, a to su (Budimir, 2015., 59):

- mnoge tvrtke su rekle da su bile žrtve prijevera,
- sve je veći broj tvrtki koje su imale slučajeve korupcije i podmićivanja,
- znatno se uvećao broj financijskih izvješća u kojima je utvrđeno pogrešno prikazivanje,
- prijevere u obliku prikazivanja gubitaka na imovini u prosjeku rastu,
- preko trećina prijevera otkrivene su slučajno, primjenom uobičajenih postupaka detekcije prijevera.

Forenzični računovođe primjenjuju kao alat svoju vještinu razumijevanja informacija o poslovanju, te financijski sustav izvještavanja, računovodstvene i revizorske procedure i tehnike istraživanja. Forenzično računovodstvo nema samo zadatak pronaći neslaganja, već pronalazi čitav niz prijevera, a naravno daje i odgovore na pitanja poput: tko, što, gdje i zašto.

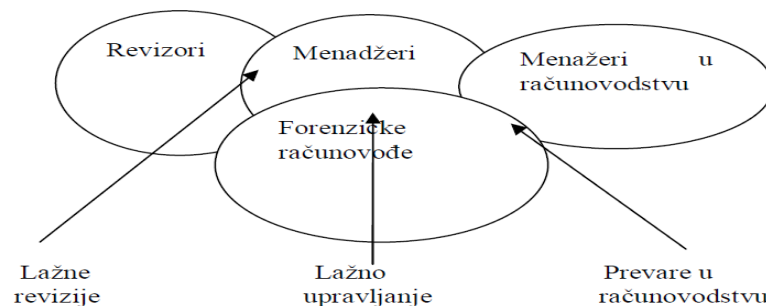
Također je potrebno naglasiti da se pri svakoj forenzičnoj istrazi kao glavno načelo izdvaja ocjena činjenica. Glavne zadaće forenzičnoga računovođe su: analiza, interpretacija, sumiranje i prezentiranje međusobno povezanih poslovno-financijskih stavki, tako da budu

razumljive i na odgovarajući način potkrjepljene. Računovođa - forenzičar često sudjeluje u sljedećim aktivnostima:

- analizira i istražuje dokaze o počinjenoj prijevri,
- prezentira rezultate istraživanja i to u vidu izvješća i kompletiranja dokumentacije,
- sudjeluje u razvijanju kompjuteriziranih aplikacija koje će poslužiti u analizama i prezentacijama o financijskim dokazima, asistiraju u upravnim postupcima i slično (Budimir, 2013., 9).

Dakle, foreznični računovođe zahvaljujući svom znanju koja posjeduju iz domene računovodstva, revizije i istraživačkih vještina imaju mogućnost jasnog uvida u (ne)pravilnosti i (ne)pravednosti koje se javljaju unutar gospodarskog društva (Koletnik i Kolar, 2008., 112). U nastavku sljedi grafički prikaz odnosa između menadžera, poslovnih menadžera, revizora i forezničnih računovođa.

Slika 2. Odnos između menadžera, poslovnih menadžera, revizora i forezničnih računovođa

Izvor: Budimir, N. (2013).

4. Crvene zastavice i detekcija prijevara u financijskim izvješćima

Sve prijevare mogu se klasificirati u tri grupe, a to su: protupravno prisvajanje imovine, korupcija i lažno financijsko izvještavanje. Naravno, svaka od ovih kategorija može se dodatno raščlaniti. Prema istraživanju koje je obuhvatilo 1.483 slučaja prijevara, a koje su ispitivali stručnjaci s licencom CFE, kao najčešći vid prijevara naveli su protupravno

prisvajanje imovine (85,4%), s prosječnim gubitkom u iznosu od 120.000,00 \$ (<http://www.acfe.com/rtnn/docs/2014-report-to-nations.pdf>). S druge strane, prijevare u financijskim izvješćima zastupljene su 9%, ali izazivaju najveće financijske efekte s prosječnim gubitkom od 1 milijun dolara. Zatim s 36,8% središnje mjesto zauzima korupcija s prosječnim gubitkom od 200.000,00 \$.

Tablica koja sljedi prikazuje prijevarne sheme u financijskim izvješćima kao dio sustava klasificiranja prijevara. Kad se promatraju prijevare u bilancama one se mogu svrstati u dvije grupe, zavisno od toga dovode li do precjenjivanja ili potcjenjivanja financijskih performansi.

Tablica 1. Sheme prijevara u financijskim izvješćima

Precjenjivanje imovine/ prihoda	Potcjenjivanje imovine/ prihoda
<i>Preuranjeno priznavanje prihoda</i>	<i>Odlaganje priznavanja prihoda</i>
<i>Fiktivni prihodi</i>	<i>Potcjenjeni prihodi</i>
<i>Prikrivene obveze i troškovi</i>	<i>Precjenjene obveze i troškovi</i>
<i>Neodgovarajuće vrednovanje imovine-precjenjivanje</i>	<i>Neodgovarajuće vrednovanje imovine-potcjenjivanje</i>
<i>Neodgovarajuće objelodanjivanje</i>	

Izvor: <http://www.acfe.com/rtnn/docs/2014-report-to-nations.pdf>

Upravo te prijevarne sheme dovode u pitanje istinitost i upotrebljivost financijskih izvješća, ali u isto vrijeme ugrožavaju interese korisnika informacija. Ono što je važno, jest znati gdje tražiti. Poznato je da „nema zločina bez motiva“, pa je tako poznavanje moguće motivacije za činjenjem nekog prijestupa u domeni financija, ali i identifikacija računa koji bi mogli biti predmet prijevara, od izuzetnog značaja u forenzičnom računovodstvu. Ovo isto važi i za transakcije, ali i za crvene inidkatore koji bi mogli potaknuti dalje ispitivanje (Budimir, 2013., 6-7). Dakle, crvene zastavice (engl. *red flags*) ukazuju na prisutnost rizika prijevara, ali ne moraju neizostavno biti povezane s njom. Indikatori prijevara koji se uglavnom javljaju su neočekivano visok dobitak ili gubitak, mnogo bolja profitabilnost u odnosu na konkurenciju, iako za to nema nekih posebnih razloga, visoka zastupljenost transakcija s povezanim licima, značajne i neuobičajene transakcije na kraju godine, ali i svaka neusklađenost dobitka i neto novčanih tokova iz poslovnih aktivnosti. Također, slučajevi dominantnog menadžmenta, realizacija značajnih iznosa bonusa, organizacijska struktura koja je kompleksna, interna kontrola koja je neefikasna, česte promjene revizora, ali i prikrivanje dokumenata od internih i eksternih revizora, sve to predstavlja signale da je moguće da se događa prijevara (Soltani, 2010., 548).

S druge strane, značajno povećanje dobitka ili pojava velikih gubitaka mogu biti izazvani visokim ostalim prihodima i rashodima. Ono što je karakteristično u ovom slučaju jest upravo da se u bilanci pojavljuju povremeno i s niskim postotnim sudjelovanjem. Visoki prihodi po osnovi otpisanih obveza, prihodi od ukidanja neiskorištenih resursa i prihodi od usklađivanja vrijednosti imovine, mogu nastati kao rezultat objektivnih okolnosti ili namjere da se upravlja rezultatima. Kad dođe do pojave neuobičajeno visokih otpisa imovine, naročito ukoliko su izvršeni u posljednjem kvartalu, ukazuje na potencijalno agresivno povećanje troškova, a sve to kako bi se financijske performanse prikazale lošijim nego što one zaista jesu. Posebno dodatnu sumnju da je menadžment djelovao izvan okvira financijskog izvještavanja, izaziva postupak vraćanja otpisane vrijednosti imovine u sljedećem obračunskom razdoblju, i to u korist prihoda.

Pojava poslovnih transakcija s povezanim licima ukazuje na moguće malverzacije koje su provedene u cilju prikrivanja loših performansi. U XXI stoljeću započela su razotkrivanja financijskih afera velikih tvrtki koje su se sučeljavale s bankrotom, utvrđeno je da su pojedine primjenjivale složene poslovne transakcije s ovisnim poduzećima, a sve u cilju manipuliranja bilancnim pozicijama. Tako je poznata afera Parmalat, koja predstavlja jednu od najvećih kompanija u Italiji sa najvećim udjelom na svjetskom tržištu mliječnih i prehrambenih proizvoda, ubraja se u najpoznatije skandale koji su potresli Europu. Počinitelji ove prijevare primjenjivali su metodu prikrivanja obveza, prebacivanjem duga na povezana poduzeća, daleko od sjedišta tvrtke. Također, da je riječ o financijskoj prijevare ogromnih razmjera svjedoči i podatak da je zarada precijenjena za oko 14,5 milijardi dolara (Soltani, 2010., 564).

Ozbiljni upozoravajući signal predstavlja i odstupanje između dobitka i neto novčanog toka iz poslovnih aktivnosti, posebno ukoliko je prisutno u dužem vremenskom razdoblju i značajnijeg je iznosa i to tako da su pozicije bilance uspjeha podložnije manipulacijama u odnosu na tijekove gotovine.

Rast dobitka uz iskazivanje negativnog neto novčanog toka iz poslovne aktivnosti može nastati kao rezultat priznavanja nepostojećih prihoda, što predstavlja najbezobzirniji primjer manipuliranja, ili prihod od prodaje povezanim poduzećima na kraju godine, prihodi koji su nastali na osnovi kompenzacija ili prodaje kupcima koji imaju problem s održavanjem likvidnosti. Međutim, neusklađenost može imati i odgovarajuće objašnjenje tako da ne mora nužno značiti da je izvršena prijevare. Potrebno je naglasiti da prodaja uz značajnije kreditiranje kupaca dovodi do povećanja prihoda od prodaje, uz istodobni rast potraživanja

koji implicira smanjenjem novčanih tokova iz poslovanja. Upravo iz tog razloga nužna je opreznost prilikom tumačenja odstupanja i sprovođenje analize trenda kretanja ovih veličina.

Povećan broj poslovnih transakcija u posljednjem kvartalu, posebice na kraju godine, vrlo često je potaknuto saznanjem da nije realno ostvarenje plana. Kada se pojavi ovakav slučaj, tada menadžment poseže za agresivnijim aktivnostima, kao što su na primjer prodaja po nerealno niskim cijenama, odlaganje investiranja za sljedeći obračunski period, pospješivanje naplate potraživanja i prolongiranje plaćanja obveza. Ovi primjeri u svojoj osnovi nemaju manipulativni karakter, nego nastaju kao rezultat napora menadžmenta da realiziraju primarna ostvarenja. Međutim, u situacijama kada se fakturiraju neuobičajeno visoki iznosi ili kada se priznaju fiktivni prihodi uglavnom po osnovu transakcija s povezanim poduzećima, upravo to predstavlja kršenje računovodstvenih načela i normi etičkog ponašanja.

Naravno, ovo ne predstavlja konačnu listu indikatora, niti je ona ista u svim poslovnim entitetima i predstavlja najzastupljenije znakove potencijalne prijevare. Računovodstvene teorija i praksa prepoznaju različite indikatore prijevare, ali njihovo prisustvo u konkretnom entitetu zavisi od toga postoje li elementi trokuta prijevare, pritisci, mogućnost da se načini prijevare, kao i sklonost zaposlenih različitim manipuliranjima (Petković, 2010., 238-241).

Potrebno je naglasiti da nakon što se otkriju crveni indikatori, revizori prijevare primjenjuju različite forenzične tehnike, a sve to radi otkrivanja prevarnih shema koje su dovele do potencijalnog ili precijenjenog rezultata. Najzastupljenija metoda otkrivanja prijevare jeste analiza strukture financijskog izvješća i analiza dinamike financijskog izvješća. Ovaj pristup analize financijskih izvješća poznat je pod nazivom vertikalna i horizontalna analiza. Analiza strukture financijskih izvješća može se primjenjivati posebno na svaki od segmenata financijskog izvješća. Analiza strukture pokazuje koliki je udio svake bilancne pozicije u ukupnoj aktivi, ukupnoj pasivi ili u ukupnom prihodu. Sudjelovanje pojedinačnih bilancnih pozicija u analizi strukture iskazuje se u relativnom broju (%) koji donosiocu odluke daje kvalitetniju informaciju nego kada je ista veličina iskazana u nominalnoj vrijednosti. Ovaj pristup analizi pruža informacije za grafičke ilustracije (Rodić et al., 2011., 127-128). Međutim, potrebno je naglasiti da se vertikalna i horizontalna analiza uglavnom preuređuje u prilagodnije forme, a sve to radi jednostavnijeg lociranja rizičnih područja, kao i standardna racioanaliza kojom se prati trend kretanja određenih pokazatelja i identificiraju sva neuobičajena odstupanja (Singleton et al., 2006., 131). Također, jedna od metoda koja se primjenjuje u detekciji jeste Beneish M-score. Ovaj model baziran je na osam financijskih

racia, na osnovu kojih se procjenjuje je li poduzeće manipuliralo rezultatima (Singleton et al., 2006., 132).

Pored tehnika koje su izuzetno važne za otkrivanje prijevara, potrebno je navesti i metode koje se mogu primijeniti kako bi se spriječila manipuliranja u financijskim izvješćima. Metode koje su česte i djelotvorne su: iznenadna eksterna revizija, interna revizija koja je uključena u proaktivne forenzične aktivnosti, kao i učinkovite interne kontrole, posebno one koje su ugrađene u poslovne procese i dizajnirane za detekciju prijevara i crvenih zastavica.

5. Zaključak

U vremenskoj distanci razvoja računovodstvene profesije, dolazi do „unaprjeđenja“ pojma računovodstva i nastanka pravaca koji se bave problematikom računovodstva na specifični, određeni način, odnosno dolazi do nastanka konzervativnoga, kreativnoga, forenzičnoga ili nekoga drugoga računovodstva. Forenzično računovodstvo podrazumijeva primjenu postupaka, metoda i tehnika, a sve to radi utvrđivanja radi li se pogršno, pogrešno li se prikazuje i izvještava, pojavljuju li se slučajevi podmićivanja, postoji li prijevara ili namjera prijave, ima li krađe, iskrivljivanja informacija, iznuđivanja, krivotvorenja i slično. Uspoređivanjem podataka iz poduzeća sa podacima drugog poduzeća iz iste branše, mogu se uočiti točke koje je neophodno istražiti.

Naime, detekcija i istraživanje uzroka lažnog financijskog izvješćivanja, ali i preventivan pristup i sprječavanje nezakonitog i društveno neprihvatljivog ponašanja, ima za cilj povećanje razine sigurnosti korisnika financijskih informacija. Naravno, imajući u vidu odgovornost koju profesija ima prema javnom interesu, kao i domete forenzičnog računovodstva u otkrivanju uzroka i tehnike prijave, vrlo je važno ukazati na buduće aktivnosti u pravcu uređenja profesionalnom regulativom i razvijanja jedinstvenih edukativnih i certificiranih programa na globalnoj razini.

Literatura

1. ACFE- Association of Certified Fraud Examiners. <http://www.acfe.com/rtnn/docs/2014-report-to-nations.pdf> (16.11.2015)
2. Budimir, N. (2013). "Forenzičko računovodstvo". *Anali poslovne ekonomije*, vol.8(1), 1-16.
3. Budimir, N. (2015). "Forenzičko računovodstvo i njegov značaj za pouzdanost finansijskih izveštaja u Bosni i Hercegovini". *Pravno- Ekonomski pogledi*, vol 2, 59.
4. Crumbley, L. D.; Heitger, L. E.; Smith, S. G. (2007). *Forensic and Investigative Accounting*. CCH a Wolters Kluwer business.
5. Gray, D. (2008). Forensic accounting and auditing Compared and Contrasted to traditional accounting and auditin. *American Journal of Business eduction-fourth quarter*, 116.
6. Koletnik, F.; Kolar, I. (2008). *Forenzično računovodstvo*. Ljubljana, Zveza računovodij, finančinkov in revizorjev Slovenija.
7. Petković, A. (2010). *Forenzička revizija- Kriminalne radnje u finansijskim izveštajima*. Bečej, Proleter a.d.
8. Rodić, J.; Vukelić, G.; Andrić, M. (2011). *Analiza finansijskih izveštaja*. Subotica, Proleter a.d. Bečej.
9. Singleton, T. et al. (2006). *Fraud Auditing and Forensic Accounting*. New Jersey, John Wiley & Sons.
10. Soltani, B. (2010). *Revizija- Međunarodni pristup*. Beograd, Mate d.o.o.
11. Zysman, A. *Forensic Accounting Demystified*.
<http://www.forensicaccounting.com/one.htm> (16.11.2015.)